

չլսուին, և ում յատուկ մտադրութիւն դարձնել հարկ չլինի:

Այժմեան գործածուած միջոցները փորձառութեամբ կը տեսնեմք որ բաւական չեն լինիր. զօրաւոր միջոց մը նախնիքներէն աւանդուած և յաջողութեամբ գործածուած՝ մեզի պատրաստ է: Այդ միջոցը մեր պէտքերուն դարմանն է, մեր յարաբերութեանց ամրապնդուելուն միջնորդն է, մեր միութիւնը զօրացնելու պատճառն է. իսկ միութիւնը ոչ թէ բարութեանց աղբիւրն է միայն, այլ մանաւանդ թէ ինքն բարութիւնն է: Մեք կը բաղձամք այդ միջոցը նորոգուած տեսնել և յնժու-թեամբ գոչել, « Իբրև զյ՛ գեղեցիկ են ոտք աւետարանչացն խաղաղութեան և աւետարանչացն բարութեան »:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

ՃԵՐՈՒԹԻՒՆ

(3. Մ. 19, 2.)

Ո՛վ ծերունի, ինչո՞ւ է գլուխդ ձիւնի պէս փայլում:—Որովհետեւ իւր փայլովը ցոյց է տալի թէ՛ վաղո՞ւց անց է կացել իմ գարունս: Իմ գլխիս վրայ եղած ձիւնի պէս սպիտակ մազն աւսում է թէ՛ այս աշխարհումս ամեն բան ունայն է:

Եւ ինչո՞ւ համար ես ման գալիս գլուխդ այդպէս շատ քաշ արած:—Քանի ու քանի ծանր բեռներից դադրած, ուժից ընկած, կցանկայի հանգստանալ. այժմ՝ ձեռնափայտիս վերայ ծռած, իմ գերեզմանիս տեղն եմ պտուում:

Մի՞թէ քո սրտիցը դուրս եկաւ ասլրելու, կեանք վայելելու սէրն ու ցանկութիւնը:—Կեանքի իսկական բաղդաւորութիւնը զմէք տեղը պտուեցի. այժմ՝ վերջացնում եմ ճանապարհս ու յոյսս դնում Աստուծոյ շնորհաց վերայ:

Աստուածային նախախնամութիւնն ամեն մի հասակի պարգեւել է իւր առանձին առաւելութիւններն, իւր առանձին օրախոսութիւններն ու ցաւերն, օրպէս զի երկրաւոր բաների ամեն

փոփոխութիւնների մէջ յաւիտենական բանի վերայ մտիկ տանք՝ և Աստուծոյ արքայութեան ձգտինք, Կեանքի վարժատունը վերջանում է միայն մեր մահովն:

Ամեն մի մարդ ցանկանում է խորին, գոհ և պատուաւոր ծերութեան հասակի հասնել: Այն ժամանակը՝ հանգստութեան օրերումը կվայելէր իւր աշխատութիւնների և աստուածային օրհնութեան պտուղները. կցանկանար, որ իւր սիրտը հանգիստ լինի ու միամտութիւն, որ իւր զաւակներին կրթեց՝ ու նորանց հոգսը քաշեց. չէր ուզենալ աշխարհիցս բաժանուել, հեռանալ՝ առանց իմանալու, որ իւր երկրաւոր կեանքի պարտականութիւնները կաւարել, վերջացրել է: Մենք ջանք ենք անում, որ աշխատանք անենք, բանի տէր լինինք. հոգս ենք անում ու բան յետ ձգում ծերութեան օրերի համար, որ՝ գոհ սրտով վայելել կարողանանք մեր աշխատութեան հունձքը: Ծեր մարդը հասել է այն նպատակին, որ շատերին համար փափագելի է. հազարաւոր մարդիկ նորա նման բաղդաւոր չէին. հազարաւորները մեռան իրանց կեանքի ընթացքի մէջ, իրանց յոյսերը կատարուած չտեսնելով:

Տարիքն անց կացած ու ծերացած մարդն ունի արդէն իւր հանգստանալու ժամերն: Աշնան երեկոյին դադարած հնձուորի նման՝ հանգստանում է նա իւր խուրձերի վերայ, ու մտիկ է տալի ընդարձակ դաշտին, որ ինքը մշակել է: Առաջուան ոյժը չունի, թուլացել է, բայց դեռ ևս օգուտ է բերում աշխարհին իւր շատ ու շատ փորձառութիւններովն: Եթէ որ չէ կարող օգտակար լինել իւր խորհուրդներով աւելի լայն ու մեծ շրջանների մէջ, իւր որդիքն ու աղջկեքը կան, որոնց համար մի խելացի հօր ակնարկները շատ խրատական են: Երախտագէտ սրտով նորան շրջապատում են այժմ իւր զաւակներն ու թոռներն: Երբոր նորանք դեռ ևս փոքր էին ու թոյլ, նորանց համար հոգս էր քաշում ինքն ու նորանց օգնում: Այժմ ամեն մէկը նորանցից ջանք է անում, որ նորան աշխատութիւն՝ կամ նեղութիւն չտայ, ու փոխատրի նորան ամենայն սիրով նորա արած ամեն մի փոքր ու մեծ հոգացողութիւններն իրանց համար: Ծերութիւնն այնպիսի մի պատկառելի հասակ է, որ ամեն մի մարդ պիտի պատուէ: Մարդիկ, երբոր ծերն աչքը ձգում է իրանց վերայ ու մտիկ տալի, կանգնած են մնում՝ առանց խօ-

սեւեռ, ու նորա խորին ծերութիւնը շատ պատուել է տալի իրան: Ծերունուն ամեն տեղ պատուաւոր տեղ են տալի երիտասարդները, գտակ են հանում, իրանց գլուխը բաց անում առաքելնի տան հօր արծաթափայլ գլխի առաջը:

Ծերունին աչքը ձգում է դէպի ետ՝ իւր անց կացրած տարիքի երկար շարքի վերայ ու մոտիկ է տալի իբրեւ մի խառն երազի վերայ. շատ անգամ ուրախանում է նորա սիրտն իւր միայնութեան մէջ, այդպէս մոտիկ տալով: Աւելի սիրով միտքն է բերում իւր երեխայութեան օրերն: Իւր կեանքի մէջ պատահած ու վաղուց անց կացած խառնաշփոթ դիպուածներից արդէն շատ բան մոռացել է նա. բայց ինչ որ իւր մանկութեան տարիքներումն իրան ժպտում էր, այդ՝ անջնջելի կերպով մընացել է իւր յիշողութեան մէջ, Սիրով յիշում է նա դեռ ևս իւր այն ժամանակուայ բարեկամներին ու ընկերներին. նորանցից շատերն արդէն մամուռապատ գերեզմանի մէջ են ննջում. շատ անգամ տխուր սրտով նորանց կարօտն է քաշում: Երկրաւոր ու յաւիտենական կեանքն իւր աչքի առաջ աւելի են մօտենում միմեանց: Իւր երեխայութեան օրերում անպղտոր հրճուանքով տեսնում էր նա՝ ինչպէս աշխարհս առաւօտեան արշալուսովը պայծառ փայլում էր. այժմ արեւը մայր է մըտնում, ու տեսնում է, որ աշխարհս իւր երեկոյեան գեղեցիկ կարմրութիւնովն անց է կենում, և իւր չորս կողմն եղած տեսարանները, քանի գնում են, աւելի մութն են երեւում ու մթան մէջ ծածկուելի սկսում: Սորա համար փափագում է նա, որ գերեզմանից դէնն անցնի ու գնայ այն կեանքը, սուրբ աշխարհը. փափագում է յաւիտենական կեանքի առաւօտեան արշալոյսներին, իւր յաւիտենական կեանքի մանկութեան աշխարհին, որոյ համար ընտրել է իրան իւր Աստուածն:

Այո, մարդկային ամեն մի հասակն էլ ունի իւր ուրախութիւններն, և աստուածային բարութիւնը մեր ոչ մի հասակն առանց խաղաղիկ ու մեղ բաղդաւորեցնող բարերարութեան չէ թողել: Իրաւ է, ասում են թէ՝ տարիների բեռը վերջապէս ճնշում է մարդուս՝ ու ծերութիւնը դժուարատար է: Բայց ծերութիւնը մի ծանր բեռն է նորա համար, ով որ իմաստաբար ու քրիստոնէաբար չէ ապրել, այնպիսի մարդու համար կեանքի ամեն մի աստիճանին հասնելն էլ ծանր է. իսկ Աստու-

Ծոյ բարեկամին համար ամեն մի հասակին էլ ուրիշ ողջունելի է։ Ամեն տեղ էլ հոգսերն մեզանից անբաժան են։ փորձանքներն ու անբաղդութիւնները մինչև անգամ ամենուրախ մանկական հոտակին էլ միշտ չեն խնայում։

Իրաւ է, մարդկային հասակների մէջ մեծ տարբերութիւն կայ։ Մեր երիտասարդութեան տարիքում առողջութիւնից տրաքւում էին մեր անդամները, մենք զգում էինք մեր մէջն ոյժ ու բուռն ցանկութիւն, որ ոչ մի արգելքից չվախենանք ու յետ չքաշուենք, և ամենագոյն բանին անգամ քաջութեամբ յաղթենք։ Այժմ բանը փոխուել է, ուրիշ կերպ է եղել։ մարմնաւոր տկարութիւնները, քանի գնում են, մեզ վերայ երեւում։ հիւանդութիւններն ու ցաւերը հազիւ են որեւիցէ մարդու բոլորովին խնայում։

Մեր ոտերը թոյլ են փոխւում ու դժուար են ման գալի։ մեր աչքերը կորցնում են առաջուան սուր տեսութեան զօրութիւնը։ մեր վիզն ու մէջքը սկսում են ծռուել։—Մեր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիների մէջ, երբ որ մի ձախորդութեան էինք հանդիպում, շատ չէինք մոռնում վրան՝ ու հեշտ կերպով էինք անց կացնում։ Եթէ որ մի բոպէ մեր սիրտը մթնում, տխրում էլ էր, ետեւից գալիս էին կրկին աւելի ուրախ յոյսերի լուսաւոր կէտեր։ Այժմ բանն այնպէս չէ։ Ծանրութիւններն աւելի թուելի են, ու հոգսերը՝ ձմեռուան գիշերների ստուերների նման՝ աւելի երկար են տեւում ու աւելի մոլթն են։ Մեր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիքումը մարդկային ընկերութիւններն՝ և ընդհանրապէս՝ մարդոց հետ նիստ ու կաց ունենալն ուրախ սրտով ցանկանում էինք։ Այժմ, երբ որ փորձով տեսել ենք մեր շատ ու շատ խաբուիլն, աւելի ցանկանում ենք աշխարհից հեռու քաշուել, մինչև անգամ ուզում ենք այն մարդոց վրայ էլ հաւատարմութիւն չունենալ ու կասկած տանել, որոնց որ երբեմն մեր բոլոր սրտով կպած էինք։ Այժմ, մեր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը մեր գարունն էր, իսկ ծերութիւնն՝ այն օրերի սկիզբն է, որոնց համար ասում ենք թէ՛ դուր չեն գալի։

Բայց և այնպէս զարմանալի է, որ քիչ ծեր մարդիկ կան, որոնք որ երկրորդ անգամ էլ նոյնչափ ապրել ցանկանային,

ինչքան որ ապրել են՝ մահկութիւնից ուսած մինչև իրանց ծերութիւնն, եթէ վիճակուած էլ լինէր իրանց երկրորդ անգամ նոյնչափ կեանք ունենալ, որչափ որ ապրել են: Այժմ, ես ճանաչում եմ իրանց տարիքն առած շատերին՝ թէ տղամարդոց և թէ կանանց, որոնք որ ըստ երևութին իրանց ունեցած շատ չափաւոր և համեստ վիճակովն անգամ իրանց բոլոր սրտովը գոհ են իրանց կեանքից: Սորանից հասկանում ենք մենք, որ ծերութիւնն էլ իւր առաւելութիւններն ունի, որ պարզեւում է իրան մարդասիրաբար յաւիտենական սիրոյ աջն:

Արդէն ամեն օրուան աշխատութիւններից յետոյ՝ կեանքի երեկոյին հանգստանալը մի այնպիսի զբօսանք ու զուարճութիւն է, որ նորահասակի քանի ու քանի ուրախութիւններից շատ աւելի ծանր կշիռ ունի: Պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիքների զուարճութիւններն աւելի բուռն ու կատաղի էին. բայց ինչպէս շուտով անց կացան. ինչպէս շատ անգամ յետոյ դառն զղջում թողին մեր սրտի մէջ: Մերի՝ իւր կեանքի մէջ արած ու կատարած գործերից յետոյ հանգստանալը՝ նման է ապահով ու խաղաղ նաւահանգստին, ուր հասել է նաւորդը՝ ծովային երկար ճանապարհորդութեան վտանգներից ու մրրիկներից յետոյ: Իւր հասակը ցոյց է տալիս, որ արդէն դիմացել է նա մի ամբողջ կեանքի աշխատութիւններին, անց է կացրել բոլոր տաք տաք կռիւներն, որ տարիքն իրանց հետ բերին, ամեն վիրաւորանքներն, որ պատճառեցին: Մերն ուրախանում է իւր պատուաւոր կերպով աշխատածի վերայ, որ իւր ջանքովն ու քրտինքով ձեռք է բերել, ու էլ չէ փափագում կրկին նոյն նեղութիւններ քաշած օրերն ունենալ:

Բայց ոչ միայն հասել է նա մի աւելի ապահով ու հոգւից ազատ դրութեան՝ իւր կեանքը պահպանելու կոյմից, այլև—ինչ որ շատ աւելի արժէք ունի—հասել է և հոգւոյ իսկական հասունութեան, նախապաշարմունքներից ազատ մի ճանաչողութեան մարդկային ամենայն հանգամանաց, սրտի մի աւելի սուրբ տրամադրութեան, որ աւելի դառնում է դէպի աստուածայինն ու յաւիտենականը: Հազար տեսակ ուրախալի ու դառն փորձառութիւններն, որ ունեցել է իւր կեանքի մէջ, սորվեցրել են նորան աւելի պարզ կերպով ճանաչել, որ երկրաւոր բանն անկայուն է, և լաւ հասկանալ մեր սնեցած վիճակ-

ների Տնօրինողի իմաստութիւնն: Ամեն մի մարդ գիտէ, որ ինքը շատ սխալանքներ է արել, շատ ծուռ բաներ բռնել, Երբոր ինքըն իւր մէջը գանգատուում է հոգեղէն մարդու թուլութեան վերայ, զգում է նոյնպէս, ինչ որ առաջ երբէք այդպէս չէր զգացել, թէ միայն Աստուծոյ հետ ունեցած առնչութեան (յարաբերութեան) մէջ կգտնի հոգւոյ խաղաղութիւն: Երանի՜ նորան, ով որ այս խաղաղութիւնը կգտնի: Այդպիսի անպղտոր մի բաղդաւորութիւն նա ոչ իւր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան՝ և ոչ իւր այրական հասակումն է երբէք զգացել, որ այժմ՝ պարգեւում է իրան ծերութեան հասակի մաքրուած ու զտուած արժանաւորութեան մէջ:

Բայց այս ևս քիչ բան չպիտի համարել, որ մարդուս՝ տարիքն առած օրերումն՝ իւր ընտանեաց շրջանն իւր համար՝ իւր միակ և իւր ամեն բանն է դարձել, ինչ որ իրան դեռ ևս կապում է երկրաւոր կեանքի հետ: Երբեմն նորա աշխատութիւնը դէպի դուրսն էր, աշխարհի մէջ պատիւ ու նշանակութիւն ստանալու ետեւիցն էր. բայց տեսակ տեսակ պատրանքներն յետ տարին նորան դէպի ամենամաքուր աղբիւրն երկրաւոր բարեբաղդութեան—դէպի ընտանեկան կեանքն: Այստեղ, ուր որ իւր որդիքն ու աղջկունքն իրան շրջապատում են, ուր որ նորատի իւր թոռներին, իւր ծուռկերի վերայ ճօճում է, ուր որ շատ անկեղծ ու շնորհակալու սրտի պատկառանք ու պատիւ է տեսնում՝ դէպի ինքն, և ուր որ իւրայինքը մին մինից ավելի ջանք են անում ու աշխատում ամեն կերպ իւր կեանքի երեկոն ուրախ կերպով անց կացնել տալու,—այստեղ նա այն նպատակին է հասել, որոյ ետեւից երբեմն զուր տեղն էր դուրսը դէս ու դէն ընկնում: Ամեն բան, որ երբեմն իրան զուարճութիւն էր բերում, կամաց կամաց իւր մէջը մեռնում է. իւր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան օրերի ծանօթները մեծ մասամբ արդէն իրանից առաջ գերեզման են մտել. իւր ընտանեաց անդամներին անգամ, որոնց որ երբեմն սրտով կպած էր, վաղուց կորցրել է. իւր պարտաւորութիւններին վերաբերեալ սովորական զբաղմունքները դադարել են. առաջուան տարիներ ի ուրախաւիթ զուարճութիւններն էլ չեն հրապուրում իրան, կարծես համ ու հոտ չունին իւր համար, — ամենայն բան իւր չորս կողմումը մեռնում է, և իրան մնացած է միայն իւր ա-

մենամերձաւորների սուրբ հաւատարմութեան թանկագին մարգարիտը: Ո՛վ Աստուած, ինչպէս շատ ես օրհնել Դու մի տարիքն առած հօր, կամ մի պառաւած մօր, երբոր պարգեւել ես նորանց այն ուրախութիւնն, որ իրանց վերջին բոպէները բարեկիրթ զաւակաց շրջանի մէջ անց կացնեն: Այն ժամանակ միայն այդպիսի տարիքն առած ծնողքը մխիթարուած ու հանգիստ սրտով մի օր Քո աթոռիդ առաջը դուրս կգան ու կարող են ասել՝ այստեղ եմ ես և նոքա, որոնց որ Դու ինձ տուիր: Նորանցից ոչ մէկին չեմ կորցրել:

Այո՛, ծերութիւնն էլ սիրտ ուրախացնող իւր լուսաւոր կողմերն ունի. այն ժամանակամիջոցը չէ, որ միայն մարդկային թուլութեան ծանրութիւններովը մեզ բռնաւորում է, կամ մեր սիրտը լցնում միայն դժգոհութիւններով ու տխրութիւնով: Սպէտակ հաղէրը պատիւներէ լսա՞ն եմ, որ Գրիգորի եւ Կարապետի ճանապարհի վերայ:

Սպիտակ մազերն այո՛, թագ են իւր կեանքի ճանապարհորդութեան մէջ նորա համար միայն, որ արդարութեան ճանապարհը հաւատարմութեամբ է ման եկել: Ծերութիւնը կրկնապատիկ հոգսերի ժամանակամիջոց էլ կարող է լինել առաւելապէս մեր իսկ մեղքից: Ով որ իւր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիքի մէջ անկարգ կեանք անց կացնելով, իւր մարմինը թուլացրել է, չպիտի զարմանայ, երբ որ յետոյ առողջ կեանք չէ ունենում. ով որ իւր ունեցածը, պատուաւոր կերպով աշխատելով, հաւաքել՝ պահպանելու տեղն, իւր ձեռք բերած կարողութիւնը վատնել է անվայել կերպով, ոչ ոքի մեղաւոր բռնել չէ կարող, երբ որ թշուառութեան մէջ է ընկել. ով որ իւր զաւակները վատ է մեծացրել, ուշ է լաց լինելն, երբ որ նորանք իւր գլխին չարիք են բերում. ով որ ծանր յանցանքներ է գործել, պէտք է իւր խղճմտանքի մէջն ունենայ սիրտը կրծող մի որդն, որ երբէք չէ մեռնում: Ինչ որ մարդս ցանել է, այն էլ պէտքէ հնձի, — այս է սուրբ գրքի վրճաւան խօսքն, և այնչափ ճշմարիտ է այս խօսքն, որչափ որ ճշմարիտ է, որ երկնքումը մի յաւիտենական արդարութիւն կայ:

Նզած բանը չեղածի տեղ դնել այլ ևս կարելի չէ: Զուր տեղը կուզենար ծերունին իւր անց կացած կեանքի յիշատակը մըտ-

քիցը ջնջել, երբ որ իւր ետեւից անգադար գալիս են իւր իսկ գործերն: Բայց ամենաթշուառ մարդուն համար էլ դեռ ևս միշտ բաց է մեր ամենողորմ Տիրոջ գլխութեան դուռն, և իսկապէս ծերութեան օրերն են դորա համար նշանակուած՝ երկրաւոր կեանքի վերջին կարճ ժամանակամիջոցը գործ ածել մեր հոգւոյ փրկութեան համար:

Ինչպէս որ կեանքի ամեն աստիճանների ու հասակների մէջ ու քրիստոնէի ամեն հանգամանաց մէջ ինքնաճանաչութիւնն առաջին քայլն է դէպի առաքինութիւն, այսպէս կվայելէ մանաւանդ ծերին, որ շատ անգամ ինքն իւր մէջը մտնի ու ինքն իրան քննի: Այս բանին է տանում նորան ոչ միայն իւր մարմնոյ անզօր դրութեան մէջ գտնուիլն ու գերեզմանի մօտեցած լինելն, այլ և իւր հոգւոյ աւելի բարձր հասունութիւնն և աւելի պարզ ու պայծառ ճանաչումն, որ ունի մարդկային բաների վերայ: Նա մի ճանապարհորդի է նման, որ երկար ու դժուարին ուխտագնացութիւնից յետոյ, մագլցելով մի կերպ վերջապէս բարձրացել է լերան գագաթն՝ ու մոտիկ է տալի իւր անց կացած բոլոր ճանապարհի վերայ՝ իւր ամեն պտոյտներովն, անդունդներովն և ապառաժոտ տեղերովն: Այժմ ամեն բան իւր ունեցած կապակցութիւնովը՝ նորա համար պարզ է՝ թէ քանի անգամ ու որչափ տեղեր էր անց կացել, ճանապարհը կորցնելով, ու թափառել: Այժմ հասկանում է նա այն վտանգներն, որոնց մէջ ինքն իրան ձգել էր և որոնցից օգնեց իրան դուրս գալու նախախնամութեան սուրբ ձեռքը միայն, որ գլխով ոտքով չկորչի: Իւր ունեցած երկար կեանքի սխալանքներն իւր հոգւոյ առաջն են գալիս ու յորդորում իրան թէ՛ հաշտեցնելը իր ճամփանքի Աստուծոյդ հետ, քանի որ դեռ ժամանակ կ'կայ:

Աստուծոյ հետ հաշտուիլը լինում է միայն մեր սիրտը զրոյմամբ մաքրելով: Ինչ որ մարդս չար բան է արել, այժմ առաքինութեամբ պէտք է փոխարինի. այն անիրաւութիւնն, որ արել է իւր եղբայրակիցների դէմ, պէտք է մոռացնի, կրկին յետ դարձնելով այն, ինչ որ իրան սեպհականեցրել էր, նորանց զրկելով. այն վէրքերն, որ հասցրել էր ուրիշներին՝ առելութիւնիցը, սիրով պիտի բժշկի: Թեթեամտութեան տեղ պիտի բռնի լրջամիտ ու քրիստոնէութեան խսհամութիւնը. հին չար

կրքերի տեղը՝ մաքուր սրտի յաղթութիւնն:

Ինքդ քեզ ճանաչիր: Ծերութիւնն էլ երբեմն իւր ծանր մեղանքներն ունի: Աւելի ևս ատելի է, քան թէ մի երիտասարդի կամ այր մարդու՝ մի ծերի վերայ տեսնելն այն պակասութիւնն, որ նա ժլատութեան մի անկողշտ գերի է, և իւր հաւաքած գանձերը պինդ պահում է այնպէս, որ կարծես թէ երբէք իւր հարստութիւնից բաժանուելու չէր. կամ թէ՛ երբ որ նա իւր դժգոհ կամահաճութիւնովը նեղացնումէ ու տանջում իրան շրջապատողներին, ու այն աստիճանին է հասցնում նորանց, որ վերջապէս իւր մահը՝ փոխանակ նորանց սուգ ու տրտմութիւն պատճառելու՝ մի ցանկալի բան է լինում, որ իրանից ազատուեցին. կամ երբ որ նա՝ ծաղրալի կերպով՝ երիտասարդների արած յիմարութիւնների ճանապարհն է բռնում, նորանց նման նոյնն անելով, որ ուրիշների առաջն ու հէնց ինքն իրանից էլ ծածկի, որ ծերացել է: Այս իւր վարմունքի մէջ՝ իւր բռնած վատ գործի ու արած զզուելի սխալանքի վերայ աւելանումէ միշտ իւր ծիծաղելի դառնալը մարդկանց աչքում:

Ո՛վ տարիներդ առած քրիստոնեայք, որ ձեր կեանքի երեկոյին էք հասել, որ ձեր երկար կեանքի մէջ աշխարհումս շատ բան էք տեսել, շատ փորձանքների մէջ ընկել, ու աւելի փորձառութիւն, աւելի իմաստութիւն, աւելի բարեպաշտութիւն ու կատարելութիւն ստացած պիտի լինիք, — պատանիներին ու երիտասարդներին օրինա՛կ դարձէք: Նորանց ամենահաւատարիմ բարեկամներն եղէ՛ք, բայց նորանց յիմարութիւններին մի՛ հետեւէք: Ով որ իւր ծերութեան արժանաւորութիւնը մոռանում է, ինքն իւր յօժար կամքով հրաժարւում է պահանջելուց, որ իրան խնայեն, ու պատիւը պահեն, ինչ որ իւր տարիքին համար պէտք ու արժան էր, որ ունենար: Ծեր մարդն այլ ևս չէ կարող հաւանելի լինել իւր մարմնոյ գեղեցկութիւնով, ոչ էլ իւր առաջուան ուժովն ու աշխուժութիւնով. նա սրտեք պիտի շարժի բարձր առաքինութիւններովն, իմաստութիւնովն պիտի դուր գայ, իւր բարեբարոյ, լթիւնովն ու քաղցր վարմունքով սրտեր գրաւի:

Ճանապարհ ցոյց տուող եղէ՛ք ձեզանից տարիքով փոքր եղող պատանի ու երիտասարդ ձեր քրիստոնեայ եղբայրներին, բայց ձեր դժգոհ ու տրտնջացող ընութիւնովը մի՛ խանգարէք նոցա

ուրախութիւններն, որ վայելելու իրաւունք ունի նորատի և առողջ հասակը: Մի ձանձրացնէք ու զզուեցնէք նորանց, գանգատելով թէ այժմեան նորահասակների վարք ու բարքն աւերուել է ու մի փառաբանէք այն ժամանակներն, երբ որ դուք պատանեկութեան կամ երիտասարդութեան հասակի մէջ էիք: Մտածեցէք, որ այս ու այն սովորութիւնները, կիրառութիւններն ու բարքերը փոխուում են, բայց ոչ թէ, փոխուելով, վատացել են: Մտածեցէք, որ ձեր ոյժը պակասելով, դուք աշխարհիս հրապոյրների համար, քանի գնացել էք, բթացել. այն հրապոյրների համար, որ մի ժամանակ ձեզ էլ ուրախութիւն էին բերում: Երկրաւոր ուրախութիւնների անցաւոր լինելն, որ դուք փորձով տեսնում էք, պէտքէ ձեզ դուրի, որ յորդորէք ու խրատ տաք պատանեկութեան ու երիտասարդութեան հասակի մէջ եղողներին՝ խելացի կերպով վայելելու նոյն ուրախութիւններն, որ մի ժամանակ դուք վայելել էք: Ներողամիտ եղէք հասակով ձեզանից փոքր եղողների սխալանքներին ու շատ խիստ կերպով մի դատէք նորանց, ձեր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը միտներդ բերէք: Ձեր կեանքի վերջին ընկերներն էլ ամեն տեղ ձեր շուրջը ուրախութիւն տարածեցէք: Զհաւատացող ու կասկած տանող բնութիւն մի ունեւիպ: Սիրեցէք աշխարհն ու նորա բնակիչներին ձեր ծերութեան օրերումն էլ՝ Յիսուսի աշակերտի սիրով՝ ու ձեր ընտանեաց մէջ խաղաղութիւն, սէր ու միաբանութիւն ձգելու պատճառն եղէք:

Այն ժամանակ, երբ որ ձեզ Աստուած, մեր յաւիտենական Հայրն կկոչի այն ուրախութիւնները վայելելու, որ պատրաստուած են երկնքումն, այն ժամանակ ձեր զաւակները, ձեր բարեկամները, ձեր ծանօթներն արտասուքով ձեզանից կբաժանուին, այն ժամանակ ձեր յիշատակն օրհնող նոցա աղօթքը ձեզ կողողեկցի այս աշխարհիցս դէնը մինչև Աստուծոյ աթոռի առաջն. այն ժամանակ ձեր օրինակը մի օր նորանց աչքի առաջը կգայ, երբ որ իրանք էլ կծերանան. այն ժամանակ արդարի յիշատակն օրհնութեամբ դեռ երկա՛ր կտևի:

Ամենա(արող)Տէր, իմ օրերիս Կարգադրիչն ու Կառավարիչն, իմ կենացս Տէրն, ով իմ Ստեղծող Աստուած: Իմ կենացս համար Քո սահմանած տարիներն որպէս և իմ մահուանս համար

Քո որոշած օրը ծածկուած է մթութեան մէջ, և ես չեմ իմանում թէ՛ որ ժամն, ինչ այս աշխարհիցս յետ կկանչի: Ես չգիտեմ թէ՛ ինչ փորձութիւններ, ինչ գլխիս գալիքներ դեռ ևս կան ինչ համար որոշուած: Միշտ կօրհնեմ ու կփառաբանեմ Քո ճանապարհներդ, որով ինչ տանում ես, պատճառ որ ինչ ճանապարհով, որ Դու ինչ տանում ես, ինչ դէպի երջանկութիւն ես տանում:— Եւ եթէ որ կատարուէր իմ համեստ ցանկութիւնս, եթէ որ մի քանի տարի էլ երկարացնէիր իմ երկրաւոր ընթացքս, որ ես իմայիններէս դեռ երկար ժամանակ օգտակար լինել կարողանայի, Քո ամենաբարի Ձեռքովդ ինչ պարգեւած այդ աւելորդ ժամանակն իմ կեանքիս վերայ գործ կը դնեմ՝ ինչ լաւացնելու համար: Ա՛խ, ինչպէս հեռու եմ դեռ ևս կատարելութիւնից, որ ինչ համար ցանկանում եմ. ինչ քան դեռ անարժան եմ լաւագոյն աշխարհի քաղաքակիցը լինելու: Բայց լի վստահութեամբ խոնարհում եմ Քո անչափ ուղորմութեանդ ու հաւատարմութեանդ առաջ:

Թող իմ կեանքիս վերջնալու օրերն էլ Քեզ նուիրուած լինին: Թող, երբ որ իմ ոսկորներս ծերութիւնից կթուլանան, հողիս աւելի զօրանայ իմ Աստուծոյդ արքայութեան համար: Եւ երբ որ մի օր, ով իմ Տէր, հանգիստ կերպով ննջեմ դէպի Քեզ, ա՛խ, այն ժամանակ բոլոր իմայիններէս բաղդաւոր թողնէի ու հանգիստ սրտով աչքս փակէի աշխարհիցս. նորանց այնպէս թողնէի ինձանից յետոյ, որ համոզուած լինէի թէ՛ իրար մէջ միմեանց սիրում են, ինչպէս Քրիստոս մեզ սիրեց:

Պարգեւիր ինչ մի օր ուրախ վախճան, որ ճշմարտապէս կարողանամ ասել՝ Տէ՛ր, այժմ արշակում ես Քո Ժողովրդի Բնակչութիւնը: Ամէն:

Թարգ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՂԱՓԻՐԵԱՆ